

HÁROM SZABADKAI ZENESZERZŐ III.

LÁNYI ERNŐ (1)

ÉLETE ÉS PÁLYAFUTÁSA

Lányi Ernő 1861. július 19-én született Pesten. Zenei tehetségét szüleitől örökölte: édesapja, Langsfeld Ernő nagykereskedő szabad idejében szívesen énekelt és gitározott, édesanyja, leánykori nevén Weisfeller Fanni jól zongorázott. A házaspár második fia, Viktor, aki Ernőnél két évvel volt fiatalabb, ugyancsak tehetséges gyermek volt, de nem annyira a zene, hanem inkább az irodalom vonzotta, ahogyan az később megmutatkozott.

Viktor születése után nemsokára meghal az édesapa. Weisfeller Fanni második férje, Basch Raphael publicista lesz, aki később Viktort adoptálja. A Basch házaspár nem marad sokáig Pesten. Kevésbé a házasságkötés után Párizsba költözik a család. Ernő négyéves ekkor.

A gondos édesanya azonban gyermekeit viszi magával Párizsba Magyarországról. A családdal megy a gyermekek dalos ajkú dajkája is. S így Ernő, akinek lelkében édesapja nótái már elültették a dallam szeretetének magvát, továbbra is, az idegen környezetben is magyar népdalok hangjai mellett nevelkedik. S amikor tizennégy éves korában édesanyja kereskedői pályára szeretné adni, ösztönösen, gyerekefejjel, minden segítség és bátorítás nélkül, sőt tilalmak ellenére lép a tehetsége által kijelölt, számára egyedüli lehetséges útra: Bécsbe szőik zenét tanulni.

A kisebbik fiú, Viktor, Párizsban marad. A Sorbonne-on tanul, s kiváló irodalomtörténészé és politikussá válik. Nancy-ban, Rennes-ben, majd a Sorbonne-on lesz egyetemi tanár, később pedig az emberi jogok ligájának elnöke. Francia nyelven írt, főleg a német irodalommal és filozófiával foglalkozó művei Párizsban jelennek meg. A második világháborúban —

idős kora ellenére is — részt vesz az ellenállási mozgalomban. Francia fasiszta milicisták ölik meg 1944. január 10-én. A felszabadult Párizsban utcát neveztek el róla.

Ernő, miután szerencsésen megérkezett Bécsbe, zongora- és hegedűórákra kezd járni a konzervatóriumba. Hogyan találja fel magát a még jóformán gyermek egyedül az idegen környezetben? Nos, a nyelv nem idegen a számára, hiszen otthon a családban, még Párizsban is, németül beszélnek. Valószínűleg ez az alapja Viktor érdeklődésének is a német irodalom iránt. Ernő emellett már ekkor, tizennégy éves korában, zenésznek nevezheti magát, hiszen pici korától kezdve, ha csak tehetette, a zongorával és a hegedűvel bibelődött. Valószínűleg muzsikálással is fenntarthatta magát már ekkor, esetleg zeneórák adásával is, de az is lehetséges, hogy édesanyja is segítette, miután a szőkés szerencsés kimeneteléről és tiszteletre méltó okáról értesült.

A bécsi konzervatórium akkori szeleme azonban nem tetszik a temperamentumos, önálló gondolkodású és szabadságot szerető fiúnak. Ezért pár hónap múlva Münchenbe megy, ahol akkor a Zeneakadémián olyan kiváló zenepedagógusok tanítanak, mint Rheinberger (orgonát), Bussmeyer (zongorát és hegedűt) és Wüllner (zeneelméletet, zeneszerzést). S a diákok között olyan tehetségek vannak, mint például Koessler János, akiből később a budapesti Zeneakadémia nagynevű pedagógusa, zeneszerzés tanszakának vezetője, Bartók, Kodály, Dohnányi, Weiner Leó tanára lesz. Ernő barátságot köt a nála nyolc évvel idősebb Koesslerrel, s mintegy tíz év múlva, sok bolyongás után, ő is nála fejezi be a budapesti Zeneakadémián tanulmá-

nyait. Addig azonban még hosszú az út. Még jó néhány kalandos utazás és külföldi egyetemi város neve jelzi ezt az utat.

Münchenben több mint egy évig marad. Innen édesanyja unszolására mégiscsak visszamegy Párizsba, ahol egy ideig kürtöt tanul a Zeneakadémián. Párizsban azonban, úgy látszik, sohasem érezte magát igazán otthon. Újra elszökik hazulról, ezúttal Kölnbe, ahol Ferdinánd Hiller neves zeneszerző, Mendelssohn barátja, a kölni konzervatórium igazgatója lesz a tanára. De itt sem marad sokáig. Következő állomása Lipcse, s itt egy egész évig Putti zongoraművész növendéke. Édesanyja közben meghal, de nevelőapja is hívja újra vissza Párizsba. Ernő azonban, aki pedig ez idő tájt is valójában még mindig gyermek, hiszen nincs még tizenhét éves sem, nem tér többé vissza családjához. Elhatározza, hogy végleg önállósítja magát. Stockholmba megy és egy vonósnyegyesben második hegedűt játszik, de három hónap múlva Stockholmot is otthagyja. Elindul másodszor Bécsbe.

Az alig tizenhét éves fiatalember zenei tudása ekkor már nem marad észrevétlenül. A több évi tanulás a sok neves mesternél a kalandos életkörülmények ellenére is megtette a magáét. Kitűnően énekel, több hangszeren játszik kiválóan, vezényel, komponál. Minden további nélkül felveszik karénekesnek a hírneves bécsi Ring Színházhoz, ahol csakhamar kantanító lesz. Úgy tűnik, elérte célját, szép karrier kezdetén áll a világ egyik zenei fővárosában. A látszat azonban csal. Bécs felszínes csillogása nem ikápráztatja el az ifjút, aki ugyan könnyen és lángolóan lelkesedik, de csak a valódi értékekért. Életének nagy fordulópontja következik be ekkor.

Véletlenül Jókai *Aranyembere* kerül a kezébe, természetesen német fordításban. Magyarul már rég elfelejtett ekkor. Olvasni kezdi a könyvet, s annak szuggesztív ereje felébreszti a lelke mélyén szunnyadó legkorábbi, de legszebb emlékeit: édesapja nőit, dajkaja dalait. Leteszi a könyvet, s így kiált fel: „Ez az én világom!” — s elhatározza, hogy visszatér Magyarországra.

Érdekes esetről számol be Fodor Gyula *Zenélő óra* című zenetörténeti

anekdotagyűjteményében. Az anekdota szerint Lányi, ekkor még Langsfeld Ernő, 1880-ban, tehát bécsi tartózkodása idején felkereste műveivel Brahmsot és kérte, mondjon véleményt róluk. A magányosan élő, komorságra hajlandó zeneszerző azonban nem fogadta barátságosan, s műveiről sem szólt elismerően. Az ifjú művészt lecsújtotta a dolog, de mégsem csüggedt. Újból szerencsét próbált: elutazott Weimarba Liszt Ferenzhez. S Liszt, aki nemcsak minden idők legnagyobb zongoraművésze, de korának egyik legkiválóbb zenepedagógusa is volt, felismerte a fiatal zeneszerző tehetségét. További munkára buzdította és tanácsokkal látta el a komponálással kapcsolatban.

Vajon szerepet játszott-e ez a találkozás és Liszt műveinek ismerete is Lányi elhatározásában, hogy visszatér Magyarországra és magyar zeneszerző lesz? Könnyen lehetséges, hiszen több későbbi zongoraműve, különösen az egyik legkiemelkedőbb alkotása, a *Bácskai lakodalom*, Liszt *Magyar rapszódia*inak hangulatát idézi.

Legelső állomása Magyarországon Miskolc, ahol színházi karnagyi állást vállal. Megérkezésének estéjén egy francia operettet ad elő az együttes. Lányi azon nyomban, egyetlen próba nélkül vezényli a zenekart. Másnap *A falu rosszát* játsszák. Ezt is ő vezényli, pedig ekkor még egy szót sem ért az előadásból. (De Miskolcon rövid idő alatt újra megtanulja anyanyelvét.) Az operettben, jobban mondva népszínműben szereplő egyik népdal, az *A Csap utcán véges végig* kezdetű anynyira fellelkesíti, hogy elhatározza, minden tehetségével a magyar dal művelésén fog fáradozni. A magyar zene iránti lelkesedéséből fakad az az elhatározása is, hogy vezetéknévét Lányira változtassa. De Lányi természetesen korántsem volt nacionalista. A kis népek öntudatra ébredése az elnyomó osztrák császári hatalommal szemben, saját kultúrájuk ápolása, fejlesztése igen pozitív és haladó jellegű dolog ebben az időben. Lányi lelkesedik a magyar népdalokért, de szereti és becsüli más népek művészetét, dalait is. Nagyon szép példa erre egyik fiatalkori, német nyelven írt költeménye, amelyben a szerb népdalok szépségét dicséri:

A TISZA PARTJÁN

*Lemenőben a nap, de meleg még a lég,
virágpompában áll a világ.*

*Lombján hullámszik a víz a Tiszán.
De senki sem tudna aludni még,
sem elszunnyadni a gajdás dalán.*

*Kiskocsmra az alacsony parton,
orgonabokron virágok.*

*Figyelem a dalt és lenyűgözve állok:
e régóta ismert, méla szerb dalokban
új szépségeket találók.*

*Bekukkantok a kocsmra ablakán.
Legény ül odabenn magában.
A zenész oly szépen játszik, oly vidáman,
csak néha teszi le gajdáját,
s törli izzadó homlokát.*

*De fölkiált ekkor a legény:
„Oly mély a bűm, a bánatom!
Elhagyott vagyok, szegény,
mert egy lány nem lehet az enyém.
játsszál egy kólót, nem nyughatom!”*

*Vörösödik az ég és estharmat hullik
a házra s orgonára.
Mindén elcsendesül, csak a gajdás játszik.
Gyönyörrel hallgatom. Nemsokára
ráborul az ünnepélyes est a tájra.*

Legelső dalának, a *Volt nekem egy szép kedvesem* címűnek a kottáján még így szerepel a neve: Lányi (Langsfeld) Ernő. Ezt a dalt 1880. június 17-én mutatja be egy zombori hangversenyen az akkor még pályája kezdetén álló Hegyi Aranka, aki később a pesti Népszínház egyik leghíresebb operetténekesnője lesz. A tizennyolc éves Lányinak ez a legelső dala is már olyan nagy sikert arat, hogy Allaga Géza, a kiváló cimbalomművész, Blaha Lujza állandó kísérője, cimbalomra is átírja.

Miskolci tartózkodása idején nagy hatással van Lányira Pap Dezső zeneszerző és karmester, akinek műveiben első példáit látja a népművészet forrásaiból táplálkozó tiszta zenei stílus megteremtésére irányuló törekvéseknek. Második nagysikerű dalát, a *Ne sírj, ne sírj, Kossuth Lajost*, amely az egész ország valamennyi dalárdájának egyik leggyakoribb előadott műsorszámává lesz, már ebben a szellemben írja.

Lányi neve igen gyorsan ismertté válik, s csakhamar sikerül Pestre jutnia. A Gyapjú utcai német színházban lesz kartinító, s a hírhedt Neugebäudeben, a II. József által épített va-

lamikori kaszárnyában, amelyet a szabadságharc leverése után börtönné alakítottak át. De mivel a *Gott erhaltet*, az osztrák császári himnuszot nem hajlandó betanítani, el kell hagynia állását. A bajai színházhoz szerződik karmesternek, majd újra visszamegy Miskolcra.

Pesti tartózkodása mégsem volt hibávaló. Abban az évben (1882-ben) került a budapesti Zeneakadémiára tanárnak az egykori müncheni diáktárs, Koessler János, akiről így ír Csáth Géza a *Nyugat* 1908. december 16-i számában: „...még soha zenepedagógus ennyi kiváló tanítványt nem nevelt, mint Koessler János. Nem jól képzett zeneszerzőkről van itt szó, hanem egy csomó kivételes tehetségű művészről, akik valószínűen Koessler János nélkül sohasem találták volna meg a maguk igazi útját... fölnevelte: Dohnányit, Buttykayt, Bartókot, Kodályt, Vándor-Weinert, Antalffy Zsírós Dezsőt, akik megcsinálták — és először — a magyar szimfonikus zenét... Az ő tanítványa volt Siklós, aki mint teoretikus vált ki, Lányi Ernő, aki a férfikar stílust reformálta, Kálmán Imre, Szirmai Albert és Jacobi Viktor, akik operettben, dalban és a könnyű kupaletban adtak meglepő újságokat.” Kartinító elfoglaltsága mellett látogatta Lányi a zeneakadémiai előadásokat. Zongoraművészi és zeneszerzői tudását tökéletesítette Koesslernél.

1883 májusában Kolozsvárra szerződik színháza karmesternek, s két évig „zenei lelke” a Kolozsvári Nemzeti Színháznak, ahogyan Papp Viktor írja róla. Itt már maga is foglalkozik, színházi tevékenysége mellett, sokrétű pedagógiai munkával is. Ének-, zongora- és hegedűórákat tart az akkoriban szokásos csoporttanítási módszerrel.

A fiatal, még ebben az időben is csak huszonekét—huszonhárom éves Lányi nagyon komolyan veszi a tanítást is. Az órákon igen szigorú. Órák után mindig hazakísér egy leányt, az éneket tanulók csoportjába járó Ferenczy Laurát. Ő Lányi első nagy szerelme.

1885-ben újra Pesten van. Zenetanári oklevelet szerez a Zeneakadémia zongora- és zeneszerzés tanszakán. Ugyanez év júliusában megnősül; az ugyancsak művészcsaládból származó Dombay Erzsébetet veszi feleségül.

A szép leány édesapja, Dombay Adalbert, elkártázza birtokát, s így

kénytelen volt falusi jegyzőként dolgozni. Első gyermeke, Mihály, aki Nagyidán született 1855-ben, kiváló színművész és vándorszínház igazgató lett. Társulatával bejárta az egész országot. Nagy érdeme, hogy meghonosította Magyarországon az egyfelvonásos színdarabok, rövid bohózatok játszását, amelyeket ő maga fordított németből és franciából. Igen haladó szellemű volt. Parasztlányt vett feleségül, akiből kitűnő színésznőt nevelt.

Dombay Adalbertnek Mihályon kívül még három gyermeke volt, három leány: Katalin, Mária és Erzsébet. Édesanyjuk halála után Dombay Mihály és felesége, Róza, magukhoz vették a legkisebb lányt, Erzsikét.

Erzsike feladata lett, hogy Róza néni ruháit mossa, vasalja, rendben tartsa. Néha ő is elment este a színházba, de olyankor, amikor a darab nem fiatal lányoknak való volt, ott-hon maradt. Egy ilyen színdarab előadása után Dombay Mihály és felesége vendéget vittek haza magukkal, Lányi Ernőt, aki első látásra megszerette.

A fiatal házaspár első állomása Szabadka. Lányi ekkor még itt is színházi karmester. De csak egy évadban maradnak itt, az 1885–86-ban. 1886. április 1-én itt születik első gyermekük, ifj. Lányi Ernő.

A következő két évben Máramaroszigeten vannak. Itt születik második gyermekük, Viktor, aki azonban kétéves korában torokgyíkban meghal.

Lányi ekkor már nemcsak színházi karnagy, hanem zenetanári kinevezést is kap a haladó szellemű Trefort Ágoston kultuszminisztertől, aki a közép- és felsőfokú oktatás fejlesztése mellett különösen a zeneoktatás érdekében tevékenykedett.

Ebben az időben Lányi már ismert zeneszerző. *Sóhajítás* című férfikarával megnyeri az Országos Daláregyesület első pályadíját. Valószínűleg ennek a sikernek a révén jut be 1888-ban a budapesti Operaházba korrepetitornak. Az Operaház igazgatója ekkor Gustav Mahler, a híres osztrák zeneszerző és karmester, aki azonban, egocentrikus egyéniség lévén, nehezen érti meg magát munkatársaival. Lányi önérzete is csorbát szenved Mahler igazgatása alatt, s emiatt egy év múlva el is hagyja Pestet. De Mahler sem marad sokáig a budapesti Operaházban. 1891-ben az intendánssá kinevezett

Zichy Géza gróffal történt összeütközése miatt lemond igazgatói tisztségéről és visszamegy Bécsbe.

Lányiék harmadik fia, Géza, akit később elhalt gyermekük emlékére Viktornak hívnak, még Budapest-Rákospalván születik 1889. augusztus 5-én, de még ugyanennek az évnek őszén az Operaházban ért séréleme folytán csalódott és a színházi világból kiábrándult Lányi elfogadja a székesfehérvári székesegyház meghívását és odamegy egyházi karnagynak. De persze nemcsak az egyházi zene terén működik. Dalárdát is alapít, komponál. Két évig maradnak Székesfehérváron, ahol 1891. június 6-án Sarolta leányuk születik.

1892-ben Egerbe mennek, ahol Lányi a főszékesegyház és a Városi Dalkör karnagya, valamint a tanítóképző zenetanára lesz. A Maklári Hostyán van egy kis házuk. Velük él Lányiné nővére, Mariska is, a gyermekek forrón szeretett Nanuskája. Később eladják házukat, és Tolvaj ügyvéd házába költöznek. A Lányi gyermekek itt látják meg először a különbséget a gazdag és a szegényebb emberek élete között. Egyébként mindig, az anyagi gondok ellenére is, vidám élet folyik náluk. Baráti körük Egerben főleg Lányi iképezdei tanártársaiból és azok családjából alakul. Barátság fűzi Gárdonyi Gézához is. Ebből a barátságból fakadnak a *Göre-nóták* és a *Gárdonyi-nóták*.

1898-ban dr. Greksa Kázmérral együtt Lányi Ernő kiadja egyetlen iskolai, ifjúsági vegyes karra írt énekgyűjteményét, amely sok ősi magyar dal feldolgozását is tartalmazza.

Az Egri Városi Dalkört országos hírnévre emeli. Kórusműveit ekkor már szerte az országban éneklik a dalárdák, s csaknem valamennyi országos jellegű kardal pályázaton Lányi Ernő műve kapja az első díjat. Alkotóművészi pályáját több mint harminc pályadíj ékesíti. Így ír róla ebben az időben íte. Abrányi Kornél, a múlt század második felének jelentős zeneszerzője és zenei írója, az Országos Magyar Daláregyesület megalapítója: „Lányi Ernő, az egri székesegyház s az ottani országos hírű dalegylet karnagya, egyik legismertebb s legnépszerűbb dal- s karének-költője a magyar zenevilágnak. Számos pályadíjas koszorú övezi a homlokát. De méltón is, mert olyan gazdag dallamerővel, annyi zeneszeti tudással s felszárnyaló ihlettséggel

rendelkezik, hogy számos pályatársának bőven juttathatna belőle anélkül, hogy ő maga szegényebb lenne vele. A fővárostól kezdve számos vidéki nagyvárosban talált már otthonra s mindenütt kiható nyomát hagyta maga után a sokoldalú zenészetű ténykedésnek." (Id. Abrányi Kornél: *Képek a múlt és jelenből*. Budapest, Pallas részvénytársaság nyomdája, 1899, 227.)

1899-ben az egri érsek ösztöndíjjal Regensburgba küldi Lányit az egyházi zene tanulmányozására az ott működő híres egyházi zeneiskolába. S Lányi egy év alatt el is végzi ezt az iskolát. Regensburgba családját is magával viszi, a kis Hedvig kíséretével, aki 1894. október 16-án született Egerben, tehát ekkor még csak ötéves. A kislánnyal nagynénje, Nanuska marad otthon.

A Regensburgban töltött egy év alatt jut ideje Lányinak még utazásokra is. Például Boroszlóba, ahol könyv alakban jelenteti meg német nyelven írt verseinek egy részét, majd Párizsba, ahonnan egy szép kis szekerényt hoz Saska (Sarolta) babaruhái számára. A művészajlamú Lányiné ugyanis a regensburgi idegen környezetben az otthoni elfoglaltságok híján ideje nagy részét babaruhavarrással tölti Saska nagy örömeire.

A regensburgi tanulmányút után még egy évig Egerben van Lányi, azután elfogadja Szentpáli miskolci polgármester meghívását és 1901-ben családjával Miskolcra költözik.

Miskolcon Lányi Ernő alapítja a városi zeneiskolát. A Miskolci Városi Dalkörnek országos híru karnagyává válik. Nem mindennapi szuggesztív erejével muzsikát visz jóformán minden miskolci házba. Minden miskolci családban akad legalább egy valaki, aki vagy zeneiskolájába, vagy dalárdájába, vagy mind a kettőbe jár. S azok, akik nem tudnak énekelni vagy hangszeren játszani, nemcsak hangversenyekre, de még a próbákra is eljárnak, s a próbákat is síri csendben, áhítattal hallgatják. Lányi egész Miskolcot mozgósította a zenekultúra érdekében.

Ebben az időben kétségtelül Lányi Miskolc legnépszerűbb embere. De van a városban még valaki, aki ugyan nem veteledhet ezzel az átütő erejű népszerűséggel, de a maga módján — legalábbis a miskolci fiatalok körében — szintén közkedveltségnek örvend. Egy csinos és intelligens fiatal zene-tanárnőről van szó, Csánky Nelliről,

aki Budapestről jött a miskolci zeneiskolába, s akit ismerősei Mincinek becéznek. Szerelem szövődik a két erős egyéniség között.

Lányiné talán nem is venne észre semmit sem ebből a szerelemből, ha vénlány nővére, Nanuska nem hívná fel rá a figyelmét. A kis Hedda egyszer csak azt veszi észre, hogy édesapja, aki pedig sohasem szokott veszekedni, haragos szóváltást folytat Nanuskával. A kislány sírni kezd, mire kiküldik a szobából. S Hedda ekkor a konyhába megy, kivesszi a konyhaszekrény fiókjából a nagy kenyérvágó kést. Főlemeli, szíven akarja szúrni magát, annyira fáj kis szívének ez a veszekedés. Azután mégis visszateszi a kést a fiókba. De ez az esemény marad fiatal életének legszomorúbb emléke.

Lányi másik, talán mélyebb szereleme Miskolcon Regéczy Nagy földbirtokos felesége. Egy meghatóan ünneplés hangzású zongoradarab, a *Búcsúdál a Lirai hangulatok* című ciklusból tanúskodik erről a fájdalmas szép szerelemről. De a Regéczy Nagy családdal kapcsolatban örömteljes élményeik is vannak Lányiéknak. Ebben a családban ugyanis van két leány is. Az egyik zongorázni, a másik hegedülni tanul Lányinál. A hegedülni tanulót Ilonának hívják. Idővel művésznő lesz belőle, Lányi Ernő sok hangversenynek szólistája és — ifj. Lányi Ernő felesége.

Amilyen kiváló zeneszerző, karmester és pedagógus Lányi, ugyanolyan kitűnőnek bizonyul mint zeneiskolai igazgató is. Már maga alapította miskolci zeneiskolájában is, mint később a szabadkaiban, a modern zeneoktatás alapjait veti meg. Hét másik társával részt vesz 1906. május 22-én Debrecenben a vidéki zeneiskola igazgatók tanácskozásán és memorandumot ír alá a zeneiskolák újjászervezéséről. A szabadkai zeneiskolát, amelynek 1907. március 1-én lesz az igazgatója, már ennek a memorandumnak a szellemében szervezi újjá.

1906. december 1-én meghal Szabadkán Gaál Ferenc, a szabadkai zeneiskola igazgatója, s a városi tanács az ekkor már országos híru zeneszerzőt, karmestert és pedagógust, Lányi Ernőt kéri fel erre a tisztségre. S Lányi, akit már első szabadkai tartózkodása óta baráti szálak fűznek ehhez a városhoz, például többek között dr. Brenner József ügyészhez, Csáth Géza apjához is, eleget tesz a kérésnek.

A Lányi család először az elhunyt Gaál Ferenc házába költözik Szabadkán, a Népkör utcájában. Lányi Hedvig így írja le naplójában ezt a házat:

„Szabadka, 1907. április 9.

Idestova két hónapja lesz, hogy Szabadkán vagyunk. Apa elődjének, Gaál Ferencnek a házában lakunk. Van fűrdőszoba is, lehet tusolni! A kis virágoskertben szép szaletlik. A szobák előtt tornác, így kicsit sötétek, de azért a Mandi (a kanári) jól érzi magát, főleg ha megnyitjuk a kalicka ajtaját, és beröpülhet az utcai szobába, ahol Anya cserepes virágai vannak, és ezek leveleit csipkedheti...

Szabadka más, mint Miskolc, valahogy laposabb, szélesebbek az utcák...” (Dér Zoltán: *Fecskelány*. Forum, Újvidék, 1970. 14.)

A Gaál-házból az ekkori Rákóczi utca egyik házába költözik a Lányi család, majd a Vörösmarty utcába, a Halasi út elejére.

Lányi otthona Szabadkán is, mint mindenhol, ahol eddig éltek, igen vendégszerető. Brennerékn kívül főleg Kosztolányi Árpád gimnaziumi igazgató családjával járnak össze, de baráti körükhöz tartozik Vojnich Ferenc főjegyző, Mamuzsics polgármester, Milkó Izidor ügyvéd, a neves író, doktor Wilhelm háziorvos, Völgyi János tanító bácsi, akit Lányi sokat ugrat túlzásba vitt vallásossága miatt, és még sokan mások. Lányiék középiskolássá cseperedett gyermekeinek a barátai ugyan ezekből a családokból valók, így ezek elsősorban a Brenner fiúk, József (Csáth Géza) és Dezső (akit Kisdzsónak becéznek), a Kosztolányi fiúk, Árpád és Dezső, a költő, akinek Lányi Hedda, a Fecskelány iránti szerelme bekerül az irodalomtörténetbe, és rajtuk még Sztrokay Kálmán, a későbbi neves matematika—fizika tanár és tudományterjesztő író, akinek a Lányi gyerekek a Sztokékeny nevet adták.

A Lányi gyerekek tehetsége is kibontakozóban van már ekkor. A két fiú versel és komponál, Sarolta és Hedda is írnak költeményeket. De Lányi meg szeretné kímélni gyermekeit a művészpálya tövises útjától. Megengedi nekik, hogy zenével és irodalommal is foglalkozzanak, természetesen énekelnek kórusaiban, hegedülnék zenekarában, s zongorán, harmóniumon is játszanak, de arra ösztönzi őket, hogy valamilyen polgári foglalkozást válasszanak élet-hivatásul. Ernő később Budapesten el-

végzi a jogot, doktorál belőle és ügyvédi vizsgát is tesz, de emellett mint ifj. Lányi Ernő ismert zeneszerzővé is válik, ha nem is éri el apja hírnevét és jelentőségét. Géza filológiai tanulmányokat folytat majd az egyetemen, de a tanári vizsgát nem teszi le. Lányi Viktor néven lesz ismert zenei író és műfordító; különösen operaszövegfordításai lesznek jelentősek. Saroltából is költő lesz majd, Hedda azonban már tizennégy éves korában elhatározza, hogy orvosnő lesz, s ki is tart e mellett az elhatározása mellett, s keresztülviszi szándékát a sok akadály ellenére, amelyek a század elején egy tanulni vágyó fiatal leány elé tornyosultak.

Lányinak otthon mindig van külön szobája. Ennek a szobának a berendezése, a zongora, a harmónium, az íróasztal, a szép bőrgarnitúra, városról városra vele utazott, A napi munka után itt komponál, rendszeren a késő délutáni órákban. Ilyenkor már az egész család izgatottan várja, mikor nyílik meg az ajtó s hívja be őket, hogy legújabb szerzeményét meghallgassák. Leggyakrabban műdalokat komponál — ő népdaloknak nevezi őket, és sok közülük valóban népdallá is vált. Ezekhez a dalokhoz először a zenét írja meg, s csak azután a szöveget, s ezt már családtagjai, barátai közreműködésével. De természetesen már meglevő szövegeket is megzenésít néha, éspedig kedves költőinek: Petőfinek, Kiss Józsefnek, Adynak, Kosztolányinak és másoknak a verseit. De ezeket a műveit már inkább koncertdaloknak nevezhetjük.

Lányi egyedül is ír verseket fiatalkorától kezdve egészen haláláig, olyan verseket, amelyeket csak ritkán zenésít meg. Ezeket a verseket azonban nem magyarul, hanem a gyermekkorában és serdülőéveiben beszélt német nyelven írja. Fiatalabb korában hosszabb, romantikus hangulatú verseket ír, amelyek Heine hatását tükrözik. Ilyen a már korábban idézett, *A Tisza partján* című költemény is. A *Forró a szerelmem* című ugyancsak fiatalabb éveiből való:

Forró a szerelmem, mint a sivatagban a

[homokszemek,

*melyek a felhőt nézik epekedve.
Ó légy enyém, ó nyútsd a kezéd,
vezess engem a gyönyörökbe,
magadhoz! — kérlek esdekelve.*

Hogy mit hoz a holnap, ne kérd!
Aranypompában ragyog a hold.
Enyhe a lég, hald a zenét:
Édes kis madár dalol.
Hallgasd a szerelmes éj énekét!

A dal elhallgat, a hold is elsápad.
Ébredj, szerelmem, hajnalodik.
De ó, ne sírj! Hisz az enyém vagy
Ez a mi titkunk, és titka a madárnak,
mely elhallgatott és nem árukkodik.

Az ilyen stílusú verseit adta ki Lányi 1899-ben Boroszlóban, de nem a saját neve alatt. Illetve — egyáltalán nem szerepel név a címlapon, s a cím egészen szerényen csak így hangzik: *Consonanzen und Dissonanzen eines ungarischen Musikers (Egy magyar muzsikusz konzonanciái és diszonanciái)*. De már ennek a kötetnek a végén is szerepel, mintegy függeléként egy merőben más hangot megütő ciklus. Ennek a résznek a címe *Tagebuchblätter in zwangloser Form*, ami magyarul körülbelül ennyit jelent: *Naplójegyzetek szabad formában*. De valójában nem a forma a szabad ezekben, hanem a „naplójegyzeteknél”, hiszen rímekben, versformában vannak ezek is. A tartalom a szabad, a gyakran nyersen őszinte. Még két vaskos kötetet ír tele Lányi ilyen verses naplójegyzetekkel, de ezeket már nem jelenteti meg, kéziratban maradtak az utókorra.

Érdekes és igen jelentős a szerepük ezeknek a verses naplójegyzeteknek Lányi életében. Az, ami olvasásukkor a legjobban megragadja az embert, az a meg nem álkuvó, semmit sem szépítő őszinteség, az erős kritika másokkal és a még erősebb önmagával szemben és a helyenként meglepő pesszimizmus. Éspedig azért meglepő ez a pesszimizmus, mert valamennyi írás, elbeszélés, visszaemlékezés mind mint rendkívül erőteltjes, magabiztos egyéniséget mutatja be Lányit. „Felfokozott idegállapotban, sőt indulatosnak is, gyakran láttam. De ledörtnek soha” — mondja róla leánya, Hedvig. Ezért nagy jelentőségű ez a verses naplóírás Lányi számára. Ő, aki tizennégy éves korától kezdve egyedül áll az élet harcában, s későbbi élete is küzdelmek sorozata — és a győzelmei is — a világ előtt mindig felvértezett mutatkozik. De mert mélyen érző művészlelek, neki is fájnak az életben elszenvedett sérelmek, a gondok, a bajok. De ezt csak naplójának árulja el. E versekben szaba-

don önti ki szívét, s így kerekedik felül kétségein, győzi le önmarcangoló gondolatait, semlegesíti mérgező hangulatait. Figyeljük meg, milyen erős önkritikával ír saját magáról az *En* című versben, s mennyire kicseng a sorokból a fájdalmas önvád amiatt, hogy nem hozott még több áldozatot hivatásáért, s nem nyújthat még többet az életben:

*Temperamentumos voltam és érzelmes,
mások ezt így mondták: tehetséges.
De a világot túlságosan szerettem,
erényesnek lenni nem volt semmi kedvem.
Nem irányítottam magamat helyesen,
könyvemlőnem eveztem mind vadabb vizeken,
az örömben, a szenvedélyben,
és gyenge voltam ahhoz, hogy elérjem,
hogy kis örömeiket adjak a nagyért cserébe.
S így élkemben, munkámban sem lehettem más,
mint egy szerencsétlen dilettáns.*

S ez a kegyetlenül éles önváddal írt vers már érett éveiből származik, abból az időből, amikor ereje teljében, művészi pályafutásának magaslatán áll. Csak egy rendkívül nagy lélek lehet saját magával szemben ilyen kíméletlen.

Van-e még valami a versíráson kívül, ami segít a depressziós hangulatok leküzdésében? Van. Íme:

*S ha semmi sem segített,
ha a zenét is untam,
újra fölkelkesített
egy prelúdium, fuga.
Neked köszönöm ezt, ah,
mesterek mestere: Bach!*

Mert Lányi szerint a boldogság titka a lelkesedés:

*Boldogok akartok lenni?
Tanuljatok meg lelkesedni!*

Lányi Ernő tud lelkesedni. És megtanít rá másokat is. „Szabadka egész művelődési életére hatással volt... A lelkesedésével, amellyel mindenkit magával ragadott” — írja róla Herceg János. (Üzenet, 1975, V.—VI. 416.)

De mindenkitől, aki zenével foglalkozik, komoly, művészi játékot kíván. S ha társaságban udvariasságból nem is mond éles bírálatot, verses jegyzeteiben teszi meg azt:

Büszkén kopognak a szépasszonynál
a billentyűk a zongorán.
De aki e zenét jól ismeri,
a ritmushibákat is észreveszi.
Vidáman pereg a darab
a kiművelt ujjak alatt;
de mégis, az előadásban
nem a mű lelke, valami más van.

...

A zongorát kegyetlenül veri,
s magát tehetségesnek hiszi.

...

Nem mindig művészet zenélni.
Többet ér helyesen figyelni!

A zeneiskolában természetesen nem udvariaskodik. Növendékeiktől és munkatársaitól a leglelkismeretesebb munkát követeli, de ő maga jár az élen a példaadásban. Új életet önt a zeneiskolába, amelyet teljesen újjászervez. Az Iparosdalárda munkáját is magas színvonalra emeli. (Ez a mai Lányi Ernő Művelődési Egyesület.) Városi zenekart alakít az addigi egyházi helyébe, házi zenekarokat szervez, megalakítja a Munkásdalárdát, a Ludasi Dalárdát és foglalkozik a szabadkai Szerb Dalárdával is: ő készíti elő a bácskai szerb dalosversenyre, amelyen azután ez a dalárda nyeri el az első díjat.

Amikor Lányi 1907. március 1-én a szabadkai városi tanács előtt létesíti esküjét mint a zeneiskola igazgatója, tudja, hogy nem könnyű feladat előtt áll. A megboldogult Gaál Ferenc, aki kiváló zongoraművész és zeneszerző, de sokkal kevésbé rátermett iskolaigazgató volt, hangversenykörútja miatt gyakran elhanyagolta a zeneiskolát. Nem is titkolta, hogy igazgatói tevékenységét és pedagógiai munkáját csak szükséges rossznak tekintti, amely elveszi az idejét a gyakorlástól. A zeneiskolai tanárokkal sem értette meg magát mindig, a városban sem volt igazán népszerű. A Szabadkai Hírlap munkatársa már a lap 1887. évi 13. számában „a város legelhanyagoltabb intézményé”-nek nevezi a zeneiskolát. S a helyzet az évek folyamán egyre romlott, különösen a Lányi érkezését megelőző években, amikor Gaál, talán a sok kudarc miatt, az ivásban keresett vigasztalást.

Ilyen állapotban veszi át a szabadkai zeneiskolát Lányi Ernő, aki — le-

ánya, Sarolta szerint — azért vándorol az ország egyik városából a másikba, hogy a jó zene kultuszát terjessze, s amikor úgy látja, hogy „vetése beérte s művészi törekvése meghozta az akkor elérhető eredményt”, máshová megy... (Cz. Lányi Sarolta: *A melosz szerelmesei*. Magyar Zene, 1965. VI. évfolyam, 1. szám, 37.)

Egy teljes esztendeig dolgozik Lányi a zeneiskola szabályzatán a debreceni memorandumban lefektetett elgondolások szerint. E memorandum értelmében az addigi „saját szórakozást szolgáló” muzsikálás tanítása helyett a zeneiskolák célja egy magas szintű zeneoktatás és zenei káder nevelése kell legyen. 1908. április 30-án a városi tanács elfogadja Lányi betervezett szabályzatát, amelyet 1909-ben a belügyminisztérium is jóváhagy.

Szabályzatával az addigi hat évig tartó oktatást hét évre emelte az alaposabb tudás elsajátítása érdekében. Éspedig úgy, hogy a tanítás az első osztályokban három, a felső osztályokban négy évig tart. Csak a szólóének és a fúvós hangszerek tanszaka maradt továbbra is három alsó és három felső osztállyal. A zeneiskolának egyébként öt tanszaka nyílt meg: zongora, vonós hangszerek, szólóének, fúvós hangszerek és összhangzattan (zeneszerzés). Zeneszerzés tanszaka eddig még nem volt a zeneiskolának, ezt Lányi vezette be.

Lányi nagy gondot fordít a tanárok képzettségére, valamint az iskola felszerelésére is. Új hangszereket vásárol az iskola számára, és könyvv, illetve kottatárat létesít.

Az addig elhanyagolt, trespert zeneiskolába új élet költözik. Lányi nagy lelkesedéssel dolgozik, példát mutat munkatársainak, akikkel mind a legjobb baráti viszonyban áll. A tanulók száma egyre növekszik, virágzik minden tanszak, még az újonnan létesített zeneszerzés tanszakon is már az első évben tíz növendék van. Lányi maga is tanít: zongorát, hegedűt, szólóéneket, zeneszerzést és általános zeneelméletet, azonkívül vezet az iskola kórusát és zenekarát, amelyekben nemcsak a diákok énekelnek, illetve játszanak, hanem a tanárok is, sőt más iskolák, például a gimnázium tanárai és más amatőrök is. Az általános zeneelmélet és az ének-, illetve zenekari próbák, amelyeket a gimnázium tornatermében tart — mivel a zeneiskolában nincsen elég nagy terem erre a

célra —, kötelezőek a zeneiskola valamennyi növendéke számára. A próbák kezdetén egyetlen pillantással mérte fel az egész kórust és az azt kísérő zenekart — meséli volt tanítványai —, és egyetlen hiányzást sem hagyott szó nélkül. „Minden énekes a kórusban és minden zenész a zenekarban olyan, mint a tégl a ház falában. Egyetlenegnek sem szabad hiányoznia — szokta mondogatni. De szívesen is járt mindenki az élményt jelentő próbákra. „A szerdai elmélet nagyon nehéz volt, mert Lányi sokat követelt, de a szombati karéneket el nem mulasztottuk volna” — mesélte még öregkorában is egyik hajdani növendéke.

Tanítványaival is olyan szeretettel bántak Lányi, mintha azok is saját gyermekei lennének. Beceneveket ad nekik, s azokon szólítja őket. A négyéves csodagyereket, Nagy Jancsit, akit ő fedezett fel, beviszi a próbákra és a zongora tetejére állítja, hogy mindenki jól láthassa a hegedülő apróságát. S amikor Nagy Jancsi tizenöt éves korában Budapesten közlekedési szerencsétlenség áldozata lesz, Lányit úgy megrázza a tragédia, mintha saját kedves hozzátartozóját veszítette volna el. Hogy más tehetséges, szegény sorsú gyerekek is hozzájuthassanak a zene-tanuláshoz, eléri, hogy a fúvós hangszeresek tanszakát mentesítik a tandíj-kötelezettség alól, mivel a jobb módú középosztály gyermekei főleg zongorát és vonós hangszereket tanulnak. Így módon biztosítja valamennyi zenekari hangszer számára az utánpótlás nevelését is.

Hogy állt Szabadka zenekar dolgaiban Lányi Ernő érkezésekor? Nézzük, hogyan ír erről Csáth Géza a Bácskai Hírlap 1907. június 19-i számában: „...hát bizony a mai zenekarban hiányzik nem kevesebb, mint hat fúvós hangszer. Ilyenformán semmiféle komoly nagy művet, amely zenekarra (bár csak ún. kis zenekarra) van írva, előadni nem lehet. Ez a zenekar csak arra alkalmas, hogy a színházban az operettek zenéjét így-úgy ellássa, de éppen a főnnebbi technikai okokból semmi olyat, amit komoly művésznek neveznek, produkálni nem lehet képes... Ezt a zenekart Szabadka mint templomi zenekart szerződteti...” (Csáth Géza: *Írások az élet jó és rossz dolgairól*. Eletjel, 1975, Szabadka. 64.)

Lányi első dolga, hogy ezt a gyér népességű templomi zenekart — lega-

lábbis egyelőre — műkedvelőkkel töltsse fel. Az amatőr zenészek a zeneiskola növendékeiből, baráti köréből és saját családjának tagjaiból kerülnek ki. A próbákon igényes műveket kezd betanítani, és néhány hónapi megfeszített munka után műsorra tűzi az első filharmonikus hangversenyt Szabadkán. Lányi Hedvig naplójában meghatóan számol be a jelentős eseményről és előkészületeiről:

„1908. február 12. Vasárnap

Csodálatos élményről kell beszámolnom: az első filharmonikus hangversenyről. Apának rengeteg izgalma, fáradtságába került, míg a társaságot összehozta. Templomi zenészekből és a város hegedülői tudó tagjaiból alakult meg a zenekar. A családból Sasa és Ernő játszik benne. Hosszú heteken át folytak a próbák a Pest szálloda nagytermében. Anya többször elvitt magával a próbákra. Apa csodálatosan szuggesztív a zenekar tagjait, hogy az ő elgondolásai szerint muzsikáljanak. De nemcsak a zenekar tagjait szuggesztív, hanem a publikumot is. Zsúfolásig megtelt a színházterem. A prólogust, amit Dide [Kosztolányi Dezső] írt, síri csendben hallgatta az elsötétített nézőtér. Ernőke szépen szavalta. A vers gyönyörű volt, és remekül vezette be Schubert h-moll szimfóniáját. Ideírom, hadd olvassam máskor is:

*Legyen sötét! . . . Aludjon el a pompa a tarkuló tavaszi páholyokban!
Te tarka kép, te kikelet! álom,
borulj el a derengő félhomályon,
mint hogyha jó a hamvas alkonyat
s elszürkíti a fényes parkokat.*

*A szellemőra ez. A néma csendben a fátylas istennő körünkbe rebben.
Fehér köpenybe hűros, hosszú lanttal
leszáll az éjben lépegetve halkán,
és hangot üt a rezgő lelkeken —
Félig csak álom — félig sejtélelem.*

*Halljátok-e? Minthogyha este tűznél
magadba rogyva, álmódozva ülnél,
és hallanád a szellők fuvalát,
míg a panasz dalos ütemre válik,
s ajkadra rebben egy szelíd mosoly,
és dalt hallasz, pedig csak álmodol.*

*Csak álmodol. S álmodban újra látod
a tűnt szerelmet, a tűnt ifjúságot,
hallod Schubert zenéjét, ezt a lírát,
amin a válás fájó kínja sír át,
s arcodba sajtó, édes bú fuval,
sóhajba tördelt, fáradt hattyúdál.*

*Halljátok-e? A nyugtalan hűrokban
valami kél, a hangszer összedobban,
holt óriások örök szenvedélye
harsogva, sirva költözik beléje.
Őrök derű, csapongó szenvedély,
királyi nyugalom: Mozart beszél.*

*S halljátok ott? Hogy tornyosul kavargva
a lázadó hangok pogány viharja,
a trombiták kóvér, aranylő torkán
egekbe zengő beethoveni orkán,
az arcokon tűz, isteni harag
és az egész egy álom álma csak.*

*Itt köd, ború, fenséges zenelárma.
Norvég mezőn jégtómbók roppanása.
És a sötétlő, tompa csendben által
egy véres szív dobog szomorú vággyal.
Halljátok-e, mit sűg az éjszaka?
Ez a ködön kesergő Grieg dala.*

*De csend. Ne hangozzék még rezzenés se.
Legyen ez a királyok érkezése,
akik előtt térdeplő áhitatban
hódol a nép, a porba rogyva, halkan.
Jön a Zene. Ébrednek a hűrok...
Szegény herold, én is elnémulok.*

Zúgott a taps, s később is minden szám után. Büszke voltam Apára, és csodáltam, hogy nemcsak zenekart szervezett meg, hanem komoly zenét élvezni tudó közönséget is nevelt hozzá. Mert a műsor igen igényes volt:

1. Schubert: H-moll szimfónia (I. és II.)
2. Beethoven: Hegedűverseny. Zenekari kísérettel
előadta: Regéczy Ilona
3. Grieg: Részletek a Peer Gyntből
a. Ase halála
b. Anitra tánca
4. a. Tartini: Ördögtrilla
b. Hubay: Csárdajelenetek. Hegedűn előadta:
Regéczy Ilona
5. Mozart: Jupiter szimfónia (I.)

A hangverseny után a szálló termeiben táncvigalom volt... Felejthetetlen szép este volt." (Dér Zoltán: *Fecskealány*. Forum, Újvidék, 1970. 35—38.)

Lányi eléri, hogy a templomi zenekar helyett rendes városi zenekara legyen Szabadkának. A városi zenekar szervezéséről szóló szabályzatát 1909. szeptember 30-án fogadja el a városi tanács. Ezt a dátumot tekinthetjük a

szabadkai filharmonikus zenekar meg­alapításának.

Hangversenyein mindig a zeneirodalom legkomolyabb, legértékesebb művei szerepelnek. Hét Beethoven-szimfóniát vezényel Szabadkán, és más, ezekhez hasonló nehéz, karmes­tert, zenekart egyaránt próbára tevő műveket. A szabadkai filharmonikus zenekar Lányi vezetése alatt országos hírnevet és tekintélyt szerez magának. Olyan világhírű művészek is jönnek Szabadkára a Lányi Ernő által vezé­nyelt filharmonikus zenekarral játszani, mint Bartók Béla és Pablo Casals. Bartók 1913-ban vendégszerepel Szabadkán Liszt Esz-dúr zongoraversenyével, s ő is elismeréssel szól a zene­kar produkciójáról.

1910-ben a budapesti A Hét című folyóirat így méltatja Lányi szabadkai működését: „Csodálkozva vesszük észre, micsoda sürgés-forgás van ebben a kisvárosban. Minő kultúrlázat tudott beléje lopni Lányi Ernő, a dalköltő... művészetszerelemből vidéki magyar városokba álmódja az európai kultúrát, hol Egerbe, hol Miskolcra, hol pedig Szabadkára.” [A Hét, 1910. IV. 10. 21/15. (1048.) 246.]

1912-ben már a 13. hangversenyét tartja Szabadkán a filharmonikus zenekar. A hangverseny sikerét a buda­pesti Világ is méltatja: „A Szabadkai Filharmonikus Társaság fényesen sikerült hangversenyt rendezett szerdán este a Városi Színházban... Lányi Ernő energikus keze alatt immár a leg­nehezebb művészi feladatokat végzi a zenekar. Szerdán az utolsó helyig meg­tejt a színház, s mely ovációkban részesítette Lányi igazgató karnagyot.” (Világ, 1912. február 3. 10.)

Lányi azonban nemcsak Szabadkán hangversenyezik. 1912-ben, ötvenéves korában először rendez hangversenyt Budapesten. Szerzői estet, a Royal­teremben, a következő programmal:

1. Zách Klára. Arany János balladája zongora-, harmónium- és férfikarkísérettel. A költeményt elmondja Pártos Jenő, a Magyar Színház tagja.
2. Megállnék ablakod alatt
Varróleány dala
Levél a tanyáról
Schiffbruch
Eine Lebensgeschichte
Dalok. Énekli Marschalkó Rózi, a Magyar Királyi Operaház tagja.

3. Albumlap
Mazurka
Magyar románc

Előadja Regéczy Ilona hegedűművésznő.

4. A hajnalcsillaghoz
Takaródó
Üllői úti fák
Reszket a bokor
Daloljak-e hozzá?

Dalok. Énekli dr. Székelyhídi Ferenc, a Magyar Királyi Operaház tagja.

5. Melódia
Deux Poemes
Ballada
Humoreszk

Előadja Steiner Irén zongoraművésznő.

6. Szeretném, ha szeretnének
Sugártánc
Elkéstem
Megy a juhász
Hervad, hervad a föld határa
A falu végén.

Dalok. Énekli az opera női vokálnegyese (Balázs Irén, Galambos Böske, Baloghné Hermin, Kolozsváry Etel)

Zongorán kísér a szerző. A férfikart vezényli Müller Károly.

A Nyugat 1912. február 1-i számában ezt írja Csáth Géza Lányi Ernő budapesti szerzői estjének sikeréről: „Nagy elégtétel volt számunkra, akik hírben és elismerésben fájdalommal láttuk őt a nálánál sokkal-sokkal gyengébbek háta megett, hogy a fővárosi közönség megbecsülte, sőt megértette az ő bensőséges, lelkes és rajongó művészetét.” (Csáth Géza: *Ejszakai esztétizálás*. Zeneműkiadó, Budapest, 1971. 469.)

Az igazgatói, pedagógiai, karmesteri tevékenység mellett sohasem hanyagolja el Lányi a komponálást sem. Fáradhatatlan az energiája, kimeríthetetlen a munkakedve. A legelterjedtebbek dalai lesznek, amelyek közül a nép sokat — még ma is — mint sajátját énekeli. A legjelentősebbek pedig kórusművei, különösen férfikarai, amelyekkel nemcsak az új stílusú magyar karirodalomra van hatással, hanem még az országos munkásmozgalomra is. 1919-ben az Élelmezési Munkások Szakszervezete dalárdájának énekesei, volt vöröskatonák, Lányi Ernő kórusdalát választják jellegűl, a *Zengjen a dal* címűt:

*Zengjen a dal, hadd zúgjanak a szárnyaló legék,
miként vihar az óceán felett.
Rabszolgája mások kenyerének,
végső, döntő harcra fogjunk kezét.*

*Zászlónk kibontva, büszkén leng,
jer, hívó szózat cseng.
A fegyverünk lesz vig dalunk,
szent igazunkért harcolunk.*

Ez a dal évekig szerepel a Szabadkai Munkás- és Iparosdalárda műsorán is.

Lányi az 1910-es évek vége felé arra gondol, hogy gyermekeihez költözik Budapestre, akik ott ekkor már mind egyetemi hallgatók, s akiknek forradalmi lelkesedésében szívvel-lélekkel osztozik. De 1919 őszén az ott hatalomra jutott ellenforradalmi rendszer miatt megmásítja elhatározását, jöhetnek 1919. augusztus 24-én nyugdíjazák Szabadkán mint zeneiskolai igazgatót. Mégis itt marad. Megtartja kar nagyi állását a Teréz-templomban, és elhatalmasodó cukorbaja ellenére is továbbra is vezeti a Munkás- és az Iparosdalárdát, otthon magánórákat ad és komponál egészen 1923. március 13-án bekövetkező haláláig.

Öt évvel halála után barátai és tisztelői síremléket emelnek számára a Bajai úti temetőben. A Strobl Zsigmond terve alapján készült fehér terméskőoszlop alatt Kara Mihály szobrásznak Lányi Ernő művészién megmintázott fejét ábrázoló plakettje és Lányi Viktornak a költeménye van elhelyezve, amely a nagy művész és zeneszerző munkásságának örökkévaló érdemeire és műveinek halhatatlanságára utal:

*„Imhol teste megnyugodván
Lelke a magasba lengett.
Es ott fenn az Isten jobbán
Része jön a Végtelennek.
Ne sirasd mi benne földi,
Minek terhét már lerázta.
Szellemét a föld fölötti
Üdvök teljessége várja.”*

A síremlékvatásra, amelyen Lányi Ernő özvegye és két fia is részt vett, 1928. november 4-én, vasárnap délelőtt 11 órakor került sor. De már órákkal a kitűzött idő előtt tömegesen zarándokoltak a temetőbe Lányi Ernő tisztelői, barátai, volt tanítványai.

Az ünnepség ifj. Lányi Ernőnek erre az alkalomra komponált *Gyászdalá*val kezdődött, amelyet az Iparosdalár-

da férfikara adott elő Kovács Kornél vezényletével. Ezután Cvetko Manojlović, a zeneiskola igazgatója méltatta Lányi Ernő munkásságát és megkoszorúzza a síremléket a zeneiskola és a városi tanács nevében. Dr. Dragan Dimitrijević ügyvéd pedig a Graničar szerb dalárda nevében helyezett aranybabér lantot a sírra, ami után a szerb dalárda énekelt Gavanszki Sándor vezényletével.

Egymást követték a gyászbeszéddek és kórusdalok. Dr. Nagy Ödön országgyűlési képviselő Lányi Ernő életét és pályafutását ismertette, majd a zeneiskola női kara előadta Lányi Ernő *Végrendelet* című szerzeményét Bermel Ferenc karmester vezényletével és a városi fúvószenekar kíséretével. A kórusmű szopránszólamát Farkasné Gábor Nelli énekelte. A Lányi Ernő által alapított Munkásdalárda nevében Kubik Andor a dal nemzetköziségéről beszélt és nagy vörös koszorút helyezett a sírra, majd a Munkásdalárda Lányi Ernőnek *Sűrű, sötét éjszakában* és *A megsebzett hűtlensége* című dalait adta elő Bermel Ferenc vezetésével. Végül az Iparosdalárda férfikara Kovács Kornél vezényletével ugyancsak két híressé vált Lányi-dalt énekelt, a *Kertem alatt* és a *Régi nóta* címűket.

A síremlékavatás alkalmából így írt Debreczeni József a Bács megyei Naplóban Lányi Ernőnek a vajdasági zenekultúra érdekében kifejtett úttörő munkájáról:

„Ezen a földön szaggatott lesz a teremő gondolkodás lélegzetvétele, savanyú homoki spriccerek szériáiba rejtik legszebb színeiket a festők és a muzsika fenséges hegyormaiból jó, ha a *Nótás kapitány* esetben nótáin keresztül kapjuk a borkóstolót...

Lányi Ernő jelentékeny muzsikus volt, hivatalosan számon tartott, nagyra tartott művész, aki új utakon indult kincskeresésre a melódia végtelen kontinensén. Olyan valaki volt ő, akinek innen, a kultúra és különösen a zenekultúra északi sarkából is sikerült kifordítani tengelyéből a világot, a Vajdaság terra incognitáját pedig felfedezte a muzsikát szerető milliók szeretete számára is.”

Évekkel később pedig Papp Viktor a budapesti rádióban elhangzott előadásában, amely azután nyomtatásban is megjelent, így méltatta Lányi Ernő áldozatos nevelő és szervező munkáját:

„Aki ismeri régebbi vidéki zene-életünk hiányosságait, méltányol minden eredményt, különösképen az olyan munkásságot, amilyen a Lányi Ernőé volt. Nemtörődömségek, elfogultságok közepette és mindig anyagiak híján, óriási erőfeszítéssel és szorgalommal muzsikát nevelt maga körül. A zeneiskolák, Palestrina Egyesületek, dalárdák és városi zenekarok ma is őt dicsérik. Sok vidéki városunk neki köszönheti zenekultúráját.” (Papp Viktor: *Zenekönyv*. Stádium, Budapest, 1940, 73.)

(Folytatjuk)